

İLKÖĞRETİM OKULU 4. VE 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERSLERİNDE MATERYAL/TEKNOLOJİ KULLANIM DURUMU

*Prof.Dr. Cemil ÖZTÜRK**

*Arş.Gör. Sevgi KESKİN***

*Yusuf KESKİN****

ÖZET

Sosyal bilgiler öğretiminin temel misyonu, çocuğun iyi bir insan ve yurttaş olarak yetiştirilmesidir. Bu misyonun gerçekleştirilmesi, sosyal bilgiler öğretiminin etkililiğine bağlıdır. Hiç şüphesiz, etkili bir sosyal bilgiler öğretiminde materyal ve teknoloji kullanımı çok önemlidir. Türkiye’de bu konudaki durumu ortaya koymaya yönelik araştırmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Bu araştırma, söz konusu boşluğu doldurulmasına katkıda bulunmak üzere yapılmıştır.

Araştırma kapsamında, biri öğretmenlere diğeri ise okul yöneticilerine uygulanmak üzere iki anket geliştirilmiştir. Bu anketler, 2000-2001 öğretim yılında, İstanbul’un 8 ilçesindeki 63 okulun yöneticileri ile 4. ve 5. sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır.

Araştırma verilerinin analizi bilgisayar ortamında “SPSS for Windows 10.0” yardımıyla yapılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde hesapları dışında, materyal kullanma sıklığı ile cinsiyet, öğrenim durumu ve mesleki kıdem değişkenleri arasındaki bağıntıyı sınamak amacıyla Ki Kare (χ^2) testi yapılmıştır.

Anahtar sözcükler : Sosyal bilgiler, eğitim teknolojisi, materyal kullanımı.

SUMMARY

It is very common that social studies courses which help students for the preparation of real life situations are supported by using teaching materials. But, in social studies courses, the level of teaching material and technology for quality and quantity is little known. This study, aims to determine the level of quality and quantity of instruction material and technology used by teachers.

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.

** Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

*** Haşim İşcan İlköğretim Okulu – İstanbul.

In this research, two types of questionnaires are developed for teachers and school administrations. These questionnaires were given to 63 schools 4th and 5th grade teachers and school administrations in 8 counties of İstanbul. Data were collected in the second semester of 2000-2001 academic year.

Research data were analyzed by using “SPSS for Windows 10.0”. In the analyzing of data Chi-Square test, frequency and percentage calculations were also used.

Key words: Social studies, education technology, use of material.

Dünya hızla değişmekte, ihtiyaç duyulan bilgi nicelik ve nitelik olarak artmaktadır. Ayrıca, teknolojideki gelişmelere paralel olarak, bilgiye ulaşma yolları da sürekli bir biçimde çoğalmaktadır. Bu nedenle içinde bulunduğumuz yüzyıl Bilgi Çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu çağda eğitimin misyonu, bireyi ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerilerle donatmaktır. Eğitimin bu misyonunu yerine getirebilmesi kendini sürekli olarak yenilemesine bağlıdır (Özden, 2000).

Barr, Barth ve Shermis’in (1978) “vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesi” olarak tanımladığı sosyal bilgiler; çocuğa yaşam boyu ihtiyaç duyacağı bilgi, tutum/değer ve becerileri kazandırarak, eğitimin misyonunu gerçekleştirmesinde en önemli rollerden birini oynar. Bu önemli rolü dolayısıyla ki, Sosyal Bilgiler dersi Türkiye’de, Cumhuriyet’in ilk yıllarından beri yayınlanan tüm ilköğretim programlarında mihver derslerden biri olarak kabul edilmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Öztürk ve Dilek, 2002).

Amerika Birleşik Devletleri [ABD]’nde sosyal bilgiler öğretim programlarının yapılandırılmasında ve uygulanmasında belirleyici bir role sahip olan the National Council of the Social Studies [NCSS], XXI. yüzyılda sosyal bilgiler öğretiminin (constructivist) öğrenme yaklaşımına ve (b) etkili sosyal bilgiler öğretim ilkelerine dayanması gerektiğini öne sürmüştür. Etkili sosyal bilgiler öğretim ilkelerinden biri de aktif öğrenmedir (NCSS, 2004). Hem oluşturmacılığın hem de ona paralel olarak aktif öğrenmenin gerçekleştirilmesinde etkin materyal ve teknoloji kullanımı hayati öneme sahiptir (Rice ve Vilson, 1999; Barth, 1991).

Konularının önemli bir kısmının soyut olması dolayısıyla sosyal bilgiler, öğrencinin aktif öğrenme ortamında bilgiyi inşa etmesine imkan verilmesi gereken öğretim alanlarından biridir. Yukarıda da değinildiği gibi böyle bir öğren-

me/öğretme süreci, etkin bir materyal/teknoloji kullanımını gerektirmektedir (Rice ve Wilson, 1999). ABD’de yakın zamana kadar yapılan araştırmalar, Sosyal Bilgiler dersinde yeterince materyal/teknoloji kullanılmadığını, bundan dolayı öğrencilerin beklenenin altında öğrendiklerini, dahası derse yönelik olumsuz bir tutum geliştirdiklerini ortaya koymaktadır (Shug ve Beery, 1987; Kincheloe, 1991; Van Cleaf, 1991; Rice ve Wilson, 1999). Bu nedenle ABD’de son yıllarda tüm öğretim alanlarında olduğu gibi sosyal bilgiler öğretiminde de materyal/teknoloji kullanımı teşvik edilmektedir (Parker ve Jarolimek, 1997).

Bu denli önemli bir konu olmasına rağmen son yıllara kadar Türkiye’de eğitim/öğretimde materyal/teknoloji kullanımının genel görünümünü ve etkililiğini betimlemeye yönelik yeterli nicelik ve nitelikte araştırma yapılmamıştır. Bu nedenle, Türkiye’de alana dair kayda değer bir literatür oluşmamıştır (Alkan, 1997). Böyle bir durumda, ülkede eğitimde kaliteyi yükseltmeye yönelik program geliştirme çalışmalarının hedefine ulaşması tesadüflere kalmaktadır.

Genel eğitim/öğretim için çizilen bu tablo sosyal bilgiler öğretimi için de geçerlidir. Zira, Türkiye’de sosyal bilgiler öğretiminde materyal/teknoloji kullanımının ne durumda olduğu da kapsamlı tarama çalışmalarıyla ortaya konmuş değildir. Bu pilot çalışma, ülkede sosyal bilgiler öğretiminde teknoloji/materyal kullanımının nitelik ve nicelik yönünden durumuna ışık tutmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, bu amaca paralel olarak, aşağıdaki sorulara cevap aramaktadır:

1. İlköğretim okullarında Sosyal Bilgiler derslerine ait mevcut öğretim materyal ve teknolojileri nelerdir?
2. Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenler, mevcut öğretim materyal ve teknolojilerini hangi sıklıkla kullanmaktadır?
3. Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan materyal ve teknolojilerin edinim şekilleri nasıldır?
4. Öğretmenlerin cinsiyetleri ile Sosyal Bilgiler derslerinde öğretim materyal ve teknolojilerini kullanma sıklık ve niteliği arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Öğretmenlerin öğrenim durumları ile Sosyal Bilgiler derslerinde öğretim materyal ve teknolojilerini kullanma sıklık ve niteliği arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Öğretmenlerin kıdemleri ile Sosyal Bilgiler derslerinde öğretim materyal ve teknolojilerini kullanma sıklık ve niteliği arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmaya uygun olması nedeni ile survey (tarama) modeli türlerinden *genel tarama modeli* seçilmiştir.

Örneklem

Araştırmanın evrenini, İstanbul İli'ne bağlı 33 ilçede bulunan 1500 resmi ve 281 ilköğretim okulunda görev yapan öğretmenler ile bu okulların müdürleri oluşturmaktadır.

Örneklem ise, İstanbul İli'ne bağlı Eminönü, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Maltepe, Sarıyer, Ümraniye ve Üsküdar ilçelerinde hizmet veren 59'u resmi, 4'ü özel toplam 63 ilköğretim okulunda görev yapan 4. ve 5. sınıf öğretmenleri ile bu okulların müdürlerinden meydana gelmektedir. Okulların seçiminde üç farklı sosyo-ekonomik düzey (alt-orta-üst) göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırmada yer alan 546 öğretmen anketi ve 63 müdür envanteri geçerli kabul edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, 2000-2001 öğretim yılında örnekleme bulunan ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlere "Öğretmen Anketi", bu okulların müdürlerine ise "Müdür Envanteri" uygulanarak toplanmıştır. Bu anket ve envanterlerin özellikleri aşağıda özet olarak verilmiştir:

Öğretmen Anketi: Bu anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde anketi cevaplayacak öğretmene ait kişisel ve mesleki bilgilere, ikinci bölümde ise Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılacak 27 materyal/teknolojilerin adları ve bunların kullanış sıklığı ile kullanılmama nedenlerini içeren sorulara yer verilmiştir.

Müdür Envanteri: Bu anket de iki bölümden oluşmuş olup, birinci bölümde ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılacak materyal/teknolojilerden hangilerinin ne kadar bulunduğu, ikinci bölümde ise Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan harita ve yerküre gibi araçların toplam sayıları, kullanılabilirlik durumları ve edinim şekillerini tespit etmeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verilerinin analizi bilgisayar ortamında "SPSS for Windows 10.0" yardımıyla yapılmıştır. Öğretmen anketlerinden alınan verilerin analizinde,

öğretmenlere ait kişisel ve mesleki bilgilerin, materyal/teknoloji kullanma sıklıklarının ve kullanmama nedenlerinin frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır.

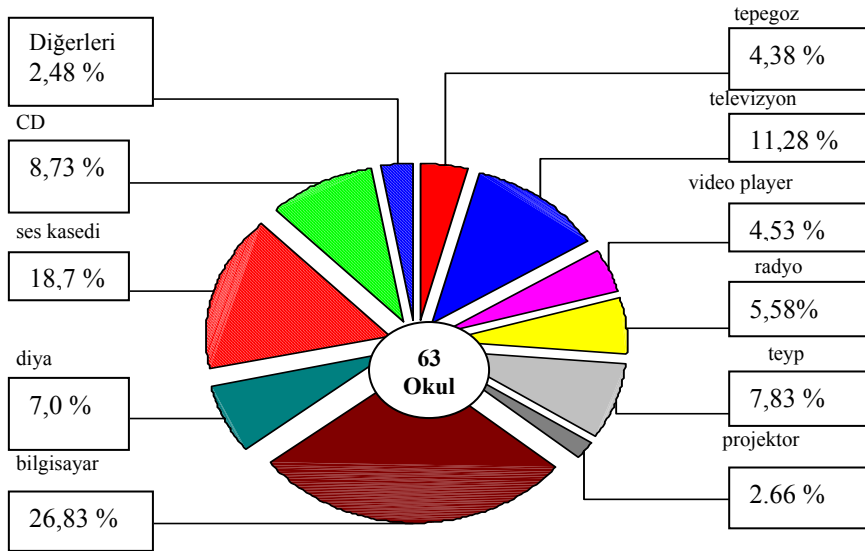
Müdür anketi (envanter) ile ilgili olarak; ilköğretim okullarında bulunan ve Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan materyallerin kullanılış amaçlarına, kullanılabilirlik durumlarına ve edinim şekillerine göre frekans ve yüzdelik dağılımları hesaplanmıştır.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde materyal kullanma sıklığı ile cinsiyet, öğrenim durumu ve mesleki kıdem değişkenleri arasında ilişki olup olmadığını sınamak amacıyla “Ki Kare (χ^2)” testinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulgular ve yorumları alt problemlerine göre aşağıda verilmiştir:

Grafik 1. İlköğretim Okullarında Bulunan Teknolojilerin Yüzdelik Dağılımı

Grafik incelendiğinde, okullarda %26.83'lük oranla bilgisayar, %18.7 oranla ses kasedi, %11.28 oranla televizyon, %8.73 oranla CD, %7.83 oranla teyp, %7 oranla dia, %5.58 oranla radyo, %4.53 oranla video, %4.38 oranla tepegöz, %2.66 oranla projektör-projektör perdesi ve %2.48 oranla episkop,

epidiyaskop, film şerit makinesi, video kamera ve slayt makinesi bulunmaktadır.

Bilgisayar %26.83'lük oranla okullarda en çok bulunan teknoloji olmasına karşın, her okulda az sayıda bulunması nedeniyle bunların %23.6'sı yönetim amacıyla kullanılmaktadır. Bilgisayarların geriye kalan %76.4'ü ise eğitim/öğretime tahsis edilmiştir. Bilgisayar bulunan okullar daha çok orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki semtlerde bulunmaktadır.

Bugün okullarda en az bulunan öğretim teknolojisi episkop, epidiyaskop, film şerit makinesi, projektör ve slayt makinesidir. Bunların bir kısım işlevlerini bilgisayar - projeksiyon ve tepegöz devralmıştır.

Araştırma bulgularına genel olarak bakıldığında, ilköğretim okullarında bulunan ve Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan görsel-işitsel teknolojinin nicel olarak yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

Yer darlığından dolayı tablosunu veremediğimiz bulgulara göre, okullarda bulunan teknolojilerin %12.46'sının yönetim amacıyla, %38.76'sının öğretmenler tarafından, %48.86'sının ise öğrenciler tarafından kullanıldığı görülmektedir. Bilgisayarın yanı sıra televizyon da okullarda en yaygın olarak bulunan araçtır. Fakat bilgisayarlar gibi (%23.6) televizyonların da kayda değer bir kısmı (%18.6) yönetim amacıyla kullanılmaktadır.

Yine aynı nedenden dolayı tablosunu veremediğimiz bulgulara göre; okullarda bulunan ve Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan teknolojilerin (tepegöz, projektör, projektör perdesi, televizyon, video player, video kamera, radyo, teyp, bilgisayar, film makinesi, slayt makinesi, episkop, epidiyaskop, diya, ses kasedi ve CD) %2.7'sinin kullanılabilirlik durumu "kötü", %76'sının "iyi", %21.3'ünün ise "çok iyi"dir.

Bu bulgulara dayanılarak, okullarda bulunan teknolojilerin büyük bir kısmının kullanılabilir durumda olduğu söylenebilir.

Yine yer darlığından dolayı tablosu verilemeyen bulgulara göre, ilköğretim okullarında bulunan ve Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan materyallerin* %95.04'ü tamamen kullanılabilirken, %3.95'i kısmen kullanılabilen, %1.01'i ise kullanılamamaktadır. Bu materyaller, araştırma yapılan okulların hepsinde mevcuttur.

Tablo 1. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Derslerinde Materyal/Teknoloji Kullanma Sıklığını Gösteren Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

* Yerküre, Afrika Siyasi Haritası, Afrika Fiziki Haritası, Asya Siyasi Haritası, Asya Fiziki Haritası, Avrupa Siyasi Haritası, Avrupa Fiziki Haritası, Dünya Siyasi Haritası, G. Amerika Fiziki Haritası, K. Amerika Fiziki Haritası, Okyanusya Haritası, Türkiye Fiziki Haritası, Türkiye Mülki İdari Bölümleri, Türkiye Tarım Ürünleri Haritası, Kıbrıs Haritası, İstiklal Savaşı Haritası, Atatürk Resmi, Asya-Avrupa Hunları ve Kavimler Göçü Haritası, Büyük Selçuklu Devleti Haritası, Orta Asya'da Kurulan Türk Devletleri Haritası, Orta Çağ'da İslam İmparatorluğu Haritası.

Materyal/ Teknoloji	Materyal/Teknoloji Kullanma Sıklığı											
	Hiçbir Zaman		Nadiren		Bazen		Sıklıkla		Her Zaman		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Afiş	57	10.4	76	13.9	226	41.4	117	21.4	70	12.8	546	100
Atlas	14	2.6	17	3.1	107	19.6	164	30.0	244	44.7	546	100
Bilgisayar	380	69.6	32	5.9	68	12.5	41	7.5	25	4.6	546	100
Diyagram	465	85.2	27	4.9	39	7.1	8	1.5	7	1.3	546	100
Diyogram	497	91.0	23	4.2	20	3.7	3	.5	3	.5	546	100
Duvar Resmi	92	16.8	44	8.1	141	25.8	128	23.4	141	25.8	546	100
Epidiyoskop	525	96.2	12	2.2	6	1.1	2	.4	1	.2	546	100
Episkop	526	96.3	8	1.5	12	2.2	-	-	-	-	546	100
Film Ş. Mak.	425	77.8	47	8.6	54	9.9	10	1.8	10	1.8	546	100
Grafik	33	6.0	70	12.8	195	35.7	111	20.3	137	25.1	546	100
Harita	7	1.3	9	1.6	46	8.4	154	28.2	330	60.4	546	100
Kara Tahta	11	2.0	5	.9	10	1.8	44	8.1	476	87.2	546	100
Kolaj	335	61.4	67	12.3	102	18.7	20	3.7	22	4.0	546	100
Kukla	326	59.7	150	27.5	64	11.7	6	1.1	-	-	546	100
Kum Masası	463	84.8	43	7.9	29	5.3	3	.5	8	1.5	546	100
Küre	24	4.4	21	3.8	126	23.1	152	27.8	223	40.8	546	100
Mobil	446	81.7	49	9.0	31	5.7	13	2.4	7	1.3	546	100
Model	84	15.4	107	19.6	171	31.3	102	18.7	82	15.0	546	100
Pano	24	4.4	29	5.3	92	16.8	121	22.2	280	51.3	546	100
Poster	57	10.4	82	15.0	190	34.8	117	21.4	100	18.3	546	100
Radyo	139	25.5	131	24.0	189	34.6	44	8.1	43	7.9	546	100
Slayt Mak.	346	63.4	70	12.8	90	16.5	28	5.1	12	2.2	546	100
Şema	42	7.7	66	12.1	139	25.5	152	27.8	147	26.9	546	100
Televizyon	201	36.8	94	17.2	158	28.9	51	9.3	42	7.7	546	100
Tepegöz	184	33.7	87	15.9	166	30.4	61	11.2	48	8.8	546	100
Teyp	111	20.3	133	24.4	202	37.0	63	11.5	37	6.8	546	100
Tuz Haritası	509	93.2	30	5.5	1	.2	2	.4	4	.7	546	100
Genel Top.	9323	42.9	1529	10.4	2674	18.1	1717	11.6	2498	17.0	14742	100

Tablo 1’de öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanma sıklığı görülmektedir. Genel toplamda öğretmenlerin %42.9’u “hiçbir zaman” materyal ve teknoloji kullanmadığını, %10.4’ü “nadiren”, %18.1’i “bazen”, %11.6’sı “sıklıkla”, %17’si ise “her zaman” kullandığı cevabını vermişlerdir. Tabloda yer alan materyallerden %87.2’lik oranla kara tahta, %60.4’lük

oranla harita, %44.7'lik oranla atlas, %40.8'lik oranla küre öğretmenlerin “her zaman” kullandıkları materyaller/teknolojiler sıralamasında ilk sıralarda yer almaktadır. Episkop, epidiyaskop, slayt makinesi, tuz haritası, diyogram ve diyagram ise öğretmenler tarafından “hiçbir zaman” kullanılmayan materyaller/teknolojiler grubunda bulunmaktadır.

Yer darlığı dolayısıyla tablosunu veremediğimiz bulgulara göre, Sosyal Bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanmama nedeni olarak öğretmenlerin %55.8'i bunların okulda bulunmamasını, %9.7'si sınıfta mevcut olmamasını, %0,8'i kullanılamaz durumda olmasını, %3.7'si yeterli olmamasını, %1.1'i okulun fiziksel koşullarının yetersizliğini, %23.5'i bu materyaller/teknolojileri tanımamalarını ve %5.4'ü ise “diğer” sebepleri belirtmişlerdir. Öğretmenlerin %48.5'i diyogramı, %51.2'si diyoranı, %52.2'si epidiyaskopu, %52'si episkopu, %48.8'si kolajı, %57.1'i mobili ve %17.2'si tuz haritasını tanımadıklarını belirtmişlerdir.

“Diğer” şikkını işaretleyen öğretmenler, materyal/teknoloji kullanmama nedeni olarak aşağıdaki gerekçeleri ileri sürmüştür:

- Bilgisayar için “kullanmayı bilmemek”, “eğitimle ilgili bir yazılımın (programın) olduğundan haberdar olmamak, “öğrenci sayısının fazla olması”, “gerek duymamak”,
- Atlas, harita, kara tahta ve küre için “gerek duymamak”,
- Kukla için “kullanmanın zorluğu”, “zamanın yetersizliği” ve “öğrenci sayısının fazlalığı”,
- Radyo için “ uygun program bulunmayı”,
- Tuz haritası için “zamanın yetersizliği, “öğrenci sayısının fazlalığı”.

Bu arada öğretmenler, piyasadan mamul olarak alınmayan, tamamen öğrenciler ve/veya öğretmen tarafından üretilebilecek materyaller için de kullanmama nedeni olarak “okulda ve sınıfta bulunmuyor” cevabını vermişlerdir. Bu cevaplardan hareketle onların –en azından önemli bir kısmının- sözü edilen materyalleri tanımadığı kanısına varılabilir.

Burada yer darlığı dolayısıyla tablosu verilemeyen bulgulara göre, Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan bilgisayar, televizyon gibi teknolojilerin %18'i hazır olarak DAYM'den alınmakta, %14.3'ü veliler tarafından, %57.6'sı derneklerce, %6.5'i katkı payıyla, %9.1'i bağış yolu ile, %3'ü okul bütçesinden temin edilmektedir. Buna göre söz konusu teknolojileri edinmede en çok derneklerin katkısının olduğu söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan diya, CD, ses kaseti ve slayt makinesi gibi materyaller öğrenci ve öğretmen tarafından üretilebilir. Fakat 2000 – 2001 öğretim yılı itibariyle İstanbul'daki 63 ilköğretim okulunda, öğretmen üretimi materyallerin oranı sadece %0.3'tür. Öğrencilerin ise teknoloji üretimine hiç katkıda bulunmadıkları söylenebilir. Oysa öğrencilerin, somut kavramları daha iyi öğrendikleri bu evrede derslerde daha fazla uygulama yapmaları ve derse katılımları ile öğrenme oranları yaklaşık olarak % 80'e (Barth, 1991; Barth ve Demirtaş 1997) ulaşmaktadır. Nitekim Öztürk ve Adıgüzel (1999) tarafından yapılan deneysel bir araştırma da, öğrencilerin materyal geliştirerek öğrendikleri bir eğitim durumunda öğrenmenin daha yüksek oranda kalıcı izli davranışa dönüştüğünü teyit ederek, literatür bulgularıyla paralel bir sonuca varmıştır.

Yine aynı sebeplerle tablosuna yer veremediğimiz bulgulara göre Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan harita ve yerküre gibi araç-gereçlerin %22.5'inin hazır (DAYM) olarak, %27.7'sinin dernekler tarafından, %26.4'ünün katkı payından, %5'nin kooperatiflerden, %7.4'ünün bağış yolu ile, %10.8'inin ise okul bütçesinden sağlanmakta olduğu görülmektedir. Eldeki verilerden hareketle bu materyallerin temin edilmesinde, en çok dernek ve katkı paylarının etkisinin olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan materyal ile teknolojilerin edinim şekilleri karşılaştırıldığında velilerin teknoloji edinimine katkıda bulunduğu, fakat materyal edinimine hemen hemen hiç katkı sağlamadıkları söylenebilir. Buna karşın derneklerin hem teknoloji hem de materyal temininde okullara en çok katkıda bulunanların başında geldikleri görülmektedir.

Burada cinsiyet, öğrenim durumu ve mesleki kıdem değişkenleri ile öğretmenlerin ankette sorulan 27 adet materyal/teknolojiyi kullanma sıklığı arasındaki ilişkiye ilişkin bulgular, ilgili tablolar yer darlığı nedeniyle gösterilemediği için, aşağıda kısaca özetlenmiştir:

Sosyal Bilgiler derslerinde atlas, diyagram, diyoram, grafik ve şema kullanma sıklığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki, bayan öğretmenler lehinedir. Görüldüğü üzere bu materyaller elde yapılabilecek niteliktedir. Bu durumda bayan öğretmenlerin el becerisi gerektiren materyalleri ders için ürettikleri söylenebilir.

Sosyal Bilgiler derslerinde atlas, duvar resmi, episkop, harita, küre, pano, slayt makinesi, şema, tepegöz ve teyp kullanma sıklığı ile öğrenim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki, İlköğretmen Okulu, 2 Yıllık Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksek Okulu mezunlarının lehinedir. Buna karşın Eği-

tim Fakültesi ve “diğer” başlığı içinde yer alan diğer fakülte mezunları bu materyalleri daha az kullanmaktadırlar.

Sosyal Bilgiler derslerinde afiş, atlas, bilgisayar, grafik, duvar resmi, harita, küre, model, pano, radyo, slayt makinesi, şema, tepegöz ve teyp kullanma sıklığı ile öğretmenlerin mesleki kıdemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu ilişki mesleki kıdemi 21 yılın üzerinde olan tecrübeli öğretmenlerin lehinedir.

TARTIŞMA

Bu araştırmanın bulgularına göre, ilköğretim okullarında bulunma oranı (%26.83) en yüksek öğretim materyal/teknolojisi bilgisayardır. Fakat okullarda mevcut bilgisayarların büyük bir kısmı (%23.60) idarî işlerde kullanılmaktadır. Televizyon da okullarda en fazla bulunan teknolojik ürünlerden biri olmakla beraber, eğitim öğretim dışı amaçlarla idarî birimler tarafından kullanılan materyaller/teknolojiler sıralamasında ikinci sırada (18.61) bulunmaktadır. Bilgisayarlar idarî birimler için de gerekli olduğu için, çoğu kez az sayıda bulunan bilgisayarların idarî işlerde kullanılması kabul edilebilir bir durumdur. Ancak, aynı şeyi televizyon için söylemek mümkün değildir. Zira, bu cihazlar idarî ofislerde herhangi bir medya aracı gibi kullanılmaktadır. Bu kabul edilemez tutum, okullarda büyük bir kaynak israfına yol açmaktadır.

Sosyal Bilgiler derslerinde faydalanılabilecek materyallerin/teknolojilerin idarî birimler tarafından kullanılma oranı toplamda %12.46’yı bulmaktadır. Tüm materyallerin/teknolojilerin %38.76’sı öğretmenler, %48.86’sı ise öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.

İlköğretim okullarında episkop, epidiyaskop, video kamera ve film şerit makinesi en az bulunan (% 2.48) materyaller/teknolojiler arasında yer almaktadır. Bunun nedenleri arasında, bazılarının pahalı oluşu, bazılarının ise maliyet – fayda ilişkisi yönünden fazla fonksiyonel bulunmayışı önemli yer tutmaktadır.

Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan materyal/teknolojilerin kullanılabilirlik durumu açısından tamamına yakını “iyi” durumdadır.

İlköğretim okulu 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin yarısına oldukça yakını (%42.9) Sosyal Bilgiler derslerinde faydalanılabilecek materyalleri “hiçbir zaman” kullanmamakta, %17.2’si ise “her zaman” kullanmaktadır. Bu derste en çok kara tahta (%87.2) kullanılmaktadırlar.

İlköğretim okulu 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin yarısından fazlası (%55.8) Sosyal Bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanmama nedeni olarak materyalin okulda bulunmayışını göstermişlerdir.

Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan materyal/teknolojilerin yarısından fazlası (%57.6) dernekler tarafından sağlanmıştır.

Bayanların Sosyal Bilgiler derslerinde erkeklere oranla daha çok materyal/teknoloji kullandıkları görülmektedir.

Sosyal Bilgiler derslerinde İlköğretmen Okulu, 2 Yıllık Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksek Okulu mezunlarının diğer okul mezunlarına oranla daha çok materyal/teknoloji kullanmakta oldukları görülmektedir. Eğitim Fakültesi mezunu öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde materyal/teknoloji kullanma sıklıkları oldukça düşüktür. Bu ise ilk gruptaki kurumlarda daha uygulamaya dönük mesleki eğitim yapılırken, bu eğitimin ikinci gruptaki kurumlarda giderek daha kuramsal bir hale gelmesi (Öztürk, 1998) ile açıklanabilir.

Mesleki kıdemi 21 yılın üzerinde olan tecrübeli öğretmenlerin, mesleki kıdemi 20 yılın altında olan öğretmenlere oranla Sosyal Bilgiler derslerinde daha çok materyal/teknoloji kullandıkları görülmektedir. Bu da söz konusu öğretmenlerin yukarıda belirtilen, mesleki eğitimin eğitim fakültelerine göre daha uygulamaya dayalı olarak yürütülmüş olan kurumlardan mezun olmalarıyla açıklanabilir.

Yukarıdaki bulgular ve değerlendirmelerin ışığında, ilköğretim okullarında 4. ve 5. sınıflarda, sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmekte olan sosyal bilgiler öğretiminde etkili materyal ve teknoloji kullanımının gerçekleştirilebilmesi için aşağıdaki öneriler getirilebilir:

- Çeşitli öğretim materyal/teknolojilerinin Sosyal Bilgiler derslerinde sık sık kullanılabilmesi için öğretim kurumlarının bu yönde zenginleştirilmesi; okulların materyal/teknoloji ihtiyaçlarının dernekler, katkı payı, vb. yollar dışında devlet finansmanı ile desteklenmesi gerekmektedir.

- Büyük çoğunluğu yönetim amacıyla kullanılan bilgisayar, televizyon ve teyp gibi materyal/teknolojilerin eğitim amacıyla kullanılması sağlanmalıdır.

- İlköğretim okullarında mevcut olan materyallerden daha iyi faydalanabilmek için her okulda bir "eğitim teknolojisi merkezi"ne ihtiyaç vardır. Böyle bir uygulama materyal/teknolojilerin daha koordineli bir şekilde kullanılmasını sağlayacağı gibi, korunmalarına ve bakımlarına da katkıda bulunacaktır.

- Milli Eğitim Bakanlığı kanalıyla üniversitelerle iş birliği içerisinde Sosyal Bilgiler dersinde materyal/teknoloji kullanımı ile ilgili hizmet içi eğitim kursları düzenlenmelidir.
- Öğretmenlerin derslerinde alanları ile ilgili materyal/teknolojileri ne derecede kullandıklarını tespit etmek amacıyla yapılacak etkin denetleme ve bunların kullanımını öğretmek/yaygınlaştırmak amacıyla yapılacak rehberlik faaliyetleri yoğunlaştırılmalıdır.
- İlköğretim okullarına öğretmen yetiştiren Eğitim Fakülteleri programlarında *Eğitim Teknolojisi ve Materyal Geliştirme* dersinin kredisinin artırılması ve eğitim teknolojisi uygulamalarına gereken önemin verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Alıcıgüzel, İzzettin (1999). *Çağdaş Okulda Eğitim ve Öğretim*. 2. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Alkan, Cevat (1997). *Eğitim Teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Barr, R., James L. Barth ve S. Samuel Shermis (1978). *The Nature of the Social Studies*. California: ETC Publications.
- Barth, James L. (1991). *Elementary and Junior High/Middle School Social Studies Curriculum, Activities and Materials*. (Third Edition). Lanham: University Press of America, Inc.
- Barth, James L. Ve Abdullah Demirtaş (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi
- Başaran, İbrahim Ethem (1978). *Eğitime Giriş*. 3. Basım .Ankara: Bimş Matbaacılık.
- Kaya, Yahya Kemal (1984). *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*. 4. Baskı. Ankara: H.Ü. Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye İşletmesi.
- Kingheloe, J. L.. (1991) *Getting Beyond The Facts/Teaching Social Studies in the Late Twentieth Century*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.
- NCSS (2004). Teacher Standards. www.socialstudies.org/teacherstandards
- Özden, Yüksel (2000). *Eğitimde Dönüşüm Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: PegemA.
- Öztürk, Cemil (1998). *Türkiye 'de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Öztürk, Cemil ve Dursun Dilek (2002). "Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları". *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Ed.: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öztürk, Cemil ve Rahmi Otluoğlu (2002). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Öztürk, Cemil ve Yılmaz Adıgüzel (2000). Sosyal Bilgiler Derslerinde Öğretim Materyalleri Etkinliklerin Kalıcılığın Arttırılmasında Kullanılması. *VIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi- Bilimsel Çalışmaları*. 01-03 Eylül 1999. Cilt I. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi
- Parker, Walter C. ve John Jarolimek (1997). *Social Studies in Elementary Education*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Rice, Margaret ve Elizabet K. Wilson. "How Teknology Aids Constructivism in the Social Studies Classroom". *The Social Studies*, (90) 1, Jan./Feb. 1999, pp. 28-33.
- Schug, Mark C. Ve R. Beery (1987). *Teaching Social Studies in the Elementary School*. Glenview, Illinois: Scoot, Foresman and Company
- Van Cleaf, Dawid W. (1991) *Action in Elementary Social Studies*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

